

1. Калі і дзе знайшлі дзеці вожыка?
2. Чаму Наташа вымушана была забраць яго дамоў? Ці правільна яна зрабіла? Дакажыце сваю думку.
3. Якімі якасцямі характару вызначаецца дзяўчынка? Патлумачце. Пры неабходнасці скарыстайце памятку на форзацы 1.
4. Як вы разумееце сэнс радкоў: «...не згаснуць знічкі ў вачах любві, спагады, жалбы»?
5. Чаму аўтар гаворыць, што вожыка прыйдзецца аднесці назад у лес? Аргументуйце.
6. Вызначце тэму і асноўную думку твора.
7. Да якога эпізоду зроблена ілюстрацыя? Знайдзіце і прачытайце радкі, якія праілюстраваны.
8. Падрыхтуйце выразнае чытанне твора.

Рэспубліканская акцыя «Сад надзеі» актыўна крочыць па ўсёй Беларусі. Юныя беларусы з задавальненнем далучаюцца да азелянення прышкольных тэрыторый. Лепшы падарунак нашчадкам — квіцеючая Радзіма.

Под — гарызантальная паверхня ўнутры печы, на якую кладзецца паліва.

Прагál — мясціна, палянка ў лесе, свабодная ад таго, што знаходзіцца вакол яе.

Прыкры — які выклікае пачуццё незадавальнення, крыўдны.

Сядзіба — асобны дом з усімі прыбудовамі і зямельным участкам.

Хрушч — майскі жук.

Адмётны — не падобны да іншых, непаўторны, характэрны.

Клён

Міхась Пазнякоў

Ён стаяў у канцы нашага невялікага саду, збоку, каля самай агароджы, якая абступала сядзібу. Высокі, стройны, прыгожы, клён вылучаўся сярод іншых дрэў, што раслі ў садзе. Адразу за клёнам пачыналіся яміны, з якіх вяскоўцы капалі гліну. За імі праз агароды цягнулася палявая дарога.

Гэтай дарогай кожнае лета, жывучы ўжо ў горадзе, я крочыў да бацькоўскай хаты. Яшчэ здалёку распазнаваў густую вершаліну клёна. Цёплая пяшчота аблівала маё сэрца, калі я ўяўляў, як хутка пералезу цераз агароджу, прайду ціхім садам, буду дыхаць сакавітым пахам медуніц і кропу, а затым увайду ў родную хату, светлую, прапахлую свежым хлебам.

На ўсё жыццё запомніўся мне гэты клён. Менавіта на яго раней, чым на іншыя дрэвы, садзіліся вясною шпакі і пачыналі высвістваць свае радасныя песні навасёлаў. Калі з палёў і агародаў сыходзіў снег і на ўзмежках з'яўлялася зялёная траўка, мы, вясковыя хлопчыкі і дзяўчынкі, ладзілі каля клёна свае гульні. Кожны лічыў за гонар залезці на самую вершаліну дрэва і заспяваць: «Мой родны кут, як ты мне мілы, забыць цябе не маю сілы...» А крыху пазней, у маі, калі з'яўляліся хрушчы, мы трэслі кляновае голле ўвечары або ранкам, стараючыся адзін перад адным больш сабраць сонных яшчэ жукоў.

Вельмі захапляў нас клён увосень, калі быў шчодро абліты яркай пазалотай. Прыбяжыш да клёна, а пад ім такі рознакаляровы дыван — вачэй не адарваць!

Многія ў вёсцы, калі пяклі хлеб, бралі лісце з нашага клёна, каб услаць ім под печы. А лісце гэта заўсёды было шырокае, чыстае, нейкае святочнае. Штовосень мы акуратна засушвалі лісты, і потым усю зіму хату ўпрыгожвалі кляновыя букеты.

Памятаю і вельмі прыкрае. Тады я вучыўся ў другім класе. Быў сакавік. Мне чамусьці захацелася паспытаць свежага кляновага соку. Прыхапіўшы бацькаву сякеру і трохлітровы слоік, я пайшоў да нашага клёна. Надсек у адным месцы, але сок не капаў, а сцякаў па ствале. Надсек у другім месцы — атрымалася лепш, падставіў слоік. Пайшоў у хату.

Чакаю, пакуль набяжыць хоць трохі кляновіку. Ды тут бацька прыйшоў з працы. Гляджу і вачам сваім не веру: нясе ў руках мой пусты слоік. Сэрца ў мяне нібы абарвалася. Дасталося мне тады на арэхі.

Замазаў тата раны на ствале клёна, але доўга яны не зажывалі. Плакала дрэва...

Праз год зноў нехта надсек клён. Не шанцавала дрэву і пасля. Некалькі разоў ранілі яго, нібы некаму замінала яго гордае і шчырае хараство. І кожны раз я адчуваў сябе вінаватым, быццам гэта я надсякаў клён.

А мінулай восенню яго не стала: паваліла бура. Наляцела яна на вёску, паваліла платы, сарвала некалькі чарапічных дахаў, загубіла наш клён.

Прыехаўшы летам у водпуск, я не пазнаў здалёку бацькавай сядзібы. У шэрагу высозных дрэў, якія абступілі сад, віднеўся прагаль, адсутнічала штосьці адметнае, дарагое. Мне стала вельмі балюча. Зразумей, што тады, у дзяцінстве, я зрабіў зарубкі не на кляновым, а на сваім целе, і яны пякуць цягучым, несціханым болем.

1. Як апісвае Міхась Пазнякоў выгляд клёна ў розныя поры года? Чаму, на вашу думку, аўтар не апісвае, як выглядае дрэва зімой?
2. Чым клён прывабліваў дзяцей?
3. Патлумачце, як вы разумееце выраз «дасталася мне тады на арэхі».
4. Якую карысць, акрамя прыгажосці, прыносіў клён аднавяскоўцам?

5. Перакажыце змест гісторый, якія адбыліся з клёнам. Чаму герой раскажаў пра шкодніцтва толькі тады, калі стаў ужо дарослым?
6. Перачытайце апошні абзац апавядання і патлумачце сэнс выразу «зрабіў зарубкі не на кляновым, а на сваім целе, і яны пякуць цягучым, несціханым бо-лем». Як гэтыя словы характарызуюць героя?

Пісьменнік напісаў гэты твор, каб усе зразумелі, што...

- а) клён таксама з'яўляецца прыгожым дрэвам;
- б) амаль усе сваё дзяцінства герой-апавядальнік правёў побач з прыгожым і карысным клёнам;
- в) дрэвы, як і людзі, маюць свой лёс, і таму іх трэба таксама паважаць і берагчы;
- г) яшчэ з дзяцінства трэба берагчы прыроду.

«Дзеці здаўна любілі ласавацца арэхамі, якія каштавалі танна і знаходзіліся проста (не грэцкія, а лясныя, з ляшчыны). Часта бацька, вярнуўшыся з працы ці заробку, даваў дзецям некалькі капейчын на арэхі. Калі ж гарэзы без бацькі дрэнна сябе паводзілі, то маці наракала: “Вось бацька вернецца, будзе вам на арэхі!” — і дадавала: “Такіх калёных арэхаў усыпле, доўга памятаць будзеце”.

Так выраз “на арэхі” стаў пагрозай пакарання — не дужа жорсткага, але дастаткова адчувальнага» (І. Швед).

Творчае заданне. У апавяданні гучыць запозненае раскаянне чалавека за свае ўчынкі. Ці былі ў вашым жыцці сітуацыі, калі становілася сорамна за здзейсненае, і ці даставалася вам на арэхі ад бацькоў? Раскажыце пра гэта.

ЗАГАДКІ

Волата гэтага
Кожны з вас знае.
Кожнае лета ён
Сотні гадоў
Ціха люляе
Сотні сыноў.
Міхась Пазнякоў.

Нішто не ляцела,
Нішто не спужала,
А ўся затрымцела,
А ўся задрыжала.
Ніл Гілевіч.

У белым сарафане,
Пад хусткаю зялёнай
Сумуе на паляне
Танклявая Алёна.
Ніл Гілевіч.

У свеце прыгожага

1. Разгледзьце рэпрадукцыю карціны Яраслава Зяблава «Клён».

2. Адкажыце на пытанні.

1) Які настрой выклікала ў вас гэта карціна? Чаму?

2) Якіх адценняў — светлых ці цёмных, цёплых ці халодных — прысутнічае на палатне больш? Аб чым гэта сведчыць?

3) Якая пара года адлюстравана на карціне? Чаму, на вашу думку, мастак напісаў клён жоўтым, залацістым?

4) Пра што можа нагадаць глядачу прывязаная на галіне клёна пустая гушкалка (арэлі)?

5) Як па-іншаму можна назваць палатно мастака? Патлумачце свае назвы.

6) У чым вы бачыце падабенства апавядання Міхася Пазнякова і карціны Яраслава Зяблава?